

УДК 81'367:[811.111+811.161.2]

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-3-69-79>

THE APPROPRIATENESS OF STUDYING PARCELLED CONSTRUCTIONS IN LANGUAGE CLASSES

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ПАРЦЕЛЬОВАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ НА УРОКАХ МОВИ

Valerii BOHDAN,

PhD in Linguistics, Associate
Professor,

Associate Professor at the
Department of Foreign Languages
and Teaching Methods,
Berdiansk State Pedagogical
University
55A, Universytetska Str., Zaporizhia,
69011, Ukraine

valeriy.bogdan@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0985-5211>

Валерій БОГДАН,

кандидат філологічних наук,
доцент,

доцент кафедри іноземних мов
і методики викладання,
Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Університетська 55А,
м. Запоріжжя, 69011, Україна

Andrii MOROZ,

PhD in Linguistics, Associate
Professor,

Associate Professor at the
Department of Foreign Languages
and Teaching Methods,
Berdiansk State Pedagogical
University
55A, Universytetska Str., Zaporizhia,
69011, Ukraine

andriy7517@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2671-774X>

Андрій МОРОЗ,

кандидат філологічних наук,
доцент,

доцент кафедри іноземних мов
і методики викладання,
Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Університетська 55А,
м. Запоріжжя, 69011, Україна

Dmytro POBEREZHYNI,
PhD in Linguistics, Associate
Professor,
Senior Lecturer at the Department
of Foreign Languages and Teaching
Methods
Berdiansk State Pedagogical
University
55A, Universytetska Str., Zaporizhia,
69011, Ukraine

Дмитро ПОБЕРЕЖНИЙ,
кандидат філологічних наук,
доцент,
старший викладач кафедри
іноземних мов і методики
викладання
Бердянський державний
педагогічний університет
вул. Університетська 55А,
м. Запоріжжя, 69011, Україна

worklightbm@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4789-9848>

ABSTRACT

There is no doubt that the intensive language and intellectual development of high school students—such as their creative thinking, language sense and taste, conscious language behaviour, skills, and speech self-improvement—is impossible without acquiring the full range of expressive possibilities of modern literary language, including syntactic means that extend beyond the boundaries of a single sentence.

The realisation of this depends on addressing the practical lack of a solid methodological foundation—namely, underdeveloped techniques, methods, and approaches for fostering students' imaginative, emotionally charged writing, eloquence, and text editing skills through the use of text units. This necessitates enhancing the system of studying text-forming categories and the regularities of text construction, including the methodology for analysing units of expressive syntax in general and parcelled constructions in particular.

The study describes the formal and semantic features of a parcelled construction, aiming to develop an optimal teaching methodology for this expressive syntax unit within language education. A key feature of a parcelled construction is its fixed two-component structure: a base part and a subordinate parcellate.

The primary types of semantic relations identified between the base part and the parcellate are: additional information/clarification, hypothesis/conclusion, cause/consequence, and contrast/enumeration. An analysis of Ukrainian and English language programmes—covering both specialised and standard levels—was conducted to evaluate the amount of material on textual issues offered to grade 10–11 students, and the suitability of studying a parcelled construction during language lessons was substantiated.

Key words: *parcelled construction, base part, parcellate, means of expressive syntax, syntactic norm, punctuation norm.*

Вступ. При навчанні мови та літератури неможливо обійти увагою питання мовної побудови тексту, які займають чинне місце в сучасному мовознавстві. Усі новітні напрями лінгвістики значною мірою ґрунтуються на вивченні тексту, способів його функціонування, особливостей структури, семантики та стилістичних засобів. Вирішення цих комп-

лексних задач не може бути успішним без дослідження текстових одиниць (компонентів тексту, які виходять за межі речення), їхньої будови, семантики, прагматики, функціонування та закономірностей зв'язку між ними. Серед таких текстових одиниць чільне місце займає парцельована конструкція (ПК).

На перешкоді вивченню складних синтаксичних одиниць текстового рівня стоїть негативне ставлення як багатьох синтаксистів, так і викладачів-методистів до вживання учнями парцельованих / приєднувальних конструкцій у своїх письмових роботах, а також практично відсутність теоретико-методичних наробок з даної тематики.

Особливістю програми профільного навчання державної мови є «інтенсивний мовний та інтелектуальний розвиток старшокласників, їх творчого мислення, уяви, мовного чуття і мовного смаку, усвідомленої позитивної мовної поведінки, мовнокомунікативних умінь, творчих здібностей, формування навичок самостійної навчальної діяльності, мовленнєвого самовдосконалення» [13, с. 4]. Реалізація поставлених цілей сприяла б вільному володінню усім багатством виражальних засобів сучасної української літературної мови і на реченнєвому, і на текстовому рівні в її різних стилях і жанрах.

Уже намітилась тенденція в методиці навчання мови розглядати текст у функціонально-стилістичному аспекті, а не просто як ілюстративний матеріал, оскільки робота з текстом, який є предметом міждисциплінарних досліджень, охоплює всі види мовленнєвої діяльності. Дослідження тексту як комунікативної одиниці на уроках мови видається неможливим без розгляду синтаксичних одиниць рівня тексту, ґрунтовний аналіз яких уможливили теоретико-методологічні роботи вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, таких як В. Богдан, В. Дмитренко (Самохіна), І. Вихованець, О. Воробйова, Т. Ван Дейк, В. Гак, І. Гальперін, Т. Єщенко, А. Загнітко, Н. Клименко, І. Колегаєва, Т. Космеда, І. Кочан, М. Крупа, В. Кухаренко, Ю. Лотман, А. Мамалига, Л. Масенко, В. Мельничайко, А. Наumenко, О. Пономарів, О. Потебня, В. Різун, О. Селіванова, Н. Слухай, О. Тараненко, Г. Яворська, М. Д. Феллер, Е. Brunet, V. Chantal, P. Hartmann, R. Harweg і багатьох інших.

Слід визначити, що методиці навчання мови все ще бракує способів, прийомів і методів формування образного й емоційного писемного мовлення старшокласників, розвитку їхнього красномовства, навичок редагування текстів, що в свою чергу зумовлює потребу в удосконаленні системи вивчення текстоутворювальних категорій і закономірностей побудови тексту (згідно з задекларованим принципом текстоцентризму) [1, с. 240], яка б включала до свого складу методику вивчення одиниць експресивного синтаксису взагалі та ПК зокрема як засобів увиразнення тексту.

Отже, обґрунтування вивчення ПК як одиниці експресивного синтаксису в шкільному курсі української мови становить *актуальність* нашого дослідження.

Мета роботи – окреслити формальні та семантичні особливості ПК, з метою розробки необхідної методології навчання цієї текстової одиниці експресивного синтаксису на уроках державної та іноземних мов. Поставлена мета передбачає необхідність розв'язання таких завдань: розглянути узуальні риси структурної організації ПК і смислові відношення між її складовими, проаналізувати шкільні програми з української та іноземних мов й обґрунтувати доцільність вивчення ПК на уроках мови.

Методи та методики дослідження. Виходячи з поставлених у роботі завдань, становлять такі методи: описово-аналітичний (для пояснення структурно-семантичних і функціональних властивостей ПК), методи порівняння, синтезу (для встановлення структурно-семантичної та функціонально-синтаксичної варіативності ПК і контекстологічного аналізу (з метою уточнення форми та семантики ПК)).

Результати та дискусії. Аналіз семантичних, структурних і функціональних характеристик складних синтаксичних одиниць залишається важливим напрямом сучасних лінгвістичних досліджень ХХІ століття. Одним із найвиразніших засобів, який базується на синтаксичному розчленуванні, виокремленні й актуалізації окремих смислових компонентів висловлення є парцеляція (представлена ПК). Вона функціонує як ефективний інструмент підсилення експресивного потенціалу мовних одиниць, закладеного в їхній граматичній організації. Докладний різноаспектний опис лінгвальних одиниць не може бути успішним без дослідження складних одиниць рівня тексту (до яких належить ПК), їхньої композиції, закономірностей зв'язку між їхніми складовими, семантики, прагматико-функціонального навантаження, а також тому що принцип текстотворчості (текстоцентризму), на який орієнтована програма профільного навчання старшокласників державної мови як раз і означає «вивчення мовних одиниць на текстовій основі, засвоєння учнями мовних знань і формування компетентностей на основі текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, формування вмінь сприймати, відтворювати чужі і створювати власні висловлювання тощо» [13, с. 20].

Дослідження мовленнєвого членування речення започаткував у 30–40 роках 20-го століття чеський лінгвіст В. Матезіус, який вказував на різницю між статичною та динамічною мовознавчими проблемами. Дещо далі в своїх дослідженнях пішов французький синтаксист Ш. Баллі, який виділення частини речення в самостійну одиницю назвав “дислокацією” [8]. Серед українців фрагментарні дані про парцельовані конструкції зустрічались тільки у С. Смеречинського. Активніше явище парцеля-

ції стало вивчатися вже у 2-й половині минулого століття у славистиці та германистиці яке увійшло до граматики німецької мови під назвою *Parzellierung*. Однак, і сам термін, і те явище, що ним позначається, не стали об'єктом спеціальних наукових досліджень. Скупі відомості про парцеляцію, що зустрічались у німецькій германистиці, зводились до її розуміння або як одного із проявів порушення рамкової конструкції, або як доповнення чи додаток-прикладка, а не як синтаксичне явище що має інші засади свого продукування та використання в мовленні [12].

Українські синтаксисти (П. Коструба, І. Чередниченко, І. Петличний, П. Дудик) у той час вже чітко розізняли відчленовані синтаксичні побудови, проте в їхніх назвах існував інвентарний еклектизм – відчленування, присовокуплення, сурядність і підрядність після розділової паузи, або просто ототожнювали терміни “парцеляція” та “приєднування”. А на початку теперішнього сторіччя з'явилися цікаві роботи з вагомими висновками та узагальненнями щодо всебічного вивчення парцельованої та приєднувальної конструкції з висуненням критеріїв по їхньому розмежуванню [15; 3; 8; 12].

У нашій роботі під ПК будемо розуміти єдину двокомпонентну конструкцію, яка формально розділена на 2 компоненти: автосемантичну базову частину (БЧ) і синсемантичну парцельовану – парцелят (П). Для того, щоб підкреслити, що ПК є мовленнєвою універсалією, наведемо приклади 2 мовами – українською й англійською. Кількість парцелятів часто може бути більше, ніж 1. Вона обмежується тільки прагматичною метою відправника інформації. У прикладі 1 їх 2, а у другому – 4:

(1) I will give you a letter to place into the hand of Lord Stannis BaratheonБЧ. No one elseП1. Not his steward, nor the captain of his guard, nor his lady wife, but only Lord Stannis himselfП2. (George R. R. Martin. *Game of Thrones*)

(2) В селі Любимівка цигани угнали танк. Ще разБЧ. ЦиганиП1. ТанкП2. ВкралиП3. У русніП4» («Фейсбук», лютий 2022 р.).

По аналогії з запропонованим нами принципом встановлення семантичних відношень між компонентами приєднувальної конструкції, пропонуємо виділити змістові доміанти аддитивності й оцінки, які можна поділили на такі групи смислових відношень між БЧ і П: 1) додаткової інформації – уточнення; 2) гіпотези – висновку; 3) причини – наслідку; 4) протиставлення – перелічення [3; 15, с. 45].

Нами було проаналізовано чинні навчальні програми з української та англійської мов (як профільний рівень, так і рівень стандарту стандарту) [7; 11; 13] на предмет обсягу матеріалу з текстової проблематики, який пропонується до засвоєння старшокласникам (10–11 клас). Пояснювальна записка до програми профільного рівня наголошує, що метою профільного навчання державної мови є формування «інтелекту-

ально розвиненої ... мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо)», а завдання містять «вироблення мовного смаку шляхом розширення лінгвістичного (філологічного) світогляду; ... оволодіння різноманітними стратегіями і тактиками ефективної комунікації, ... оволодіння уміннями ... зіставляти мовні явища і факти, коментувати, критично оцінювати їх під кутом зору нормативності, відповідності сфері й ситуації спілкування» [13, 4–5]. Такий розвиток мовного чуття, смаку, усвідомленої мовної поведінки та вільне володіння виражальними можливостями сучасної літературної мови можливі лише при опануванні учнями всім багатством її синтаксичних засобів, включаючи ті, які виходять за рамки речення, тобто на текстовому рівні.

Проте вивченню понять лінгвістики тексту та засобів експресії у чинній програмі з державної мови для загальноосвітніх навчальних закладів (профільний рівень) приділено мало уваги (максимум 1–2 уроки). Через це дуже поверхово вивчаються складне синтаксичне ціле, стилістичні функції абзацу та періоду, сурядні та підрядні сполучники як засоби зв'язку в тексті, гіпертекст і дискурс. Розгляд таких текстових одиниць як ПК і приєднувальна конструкція зовсім не передбачено. І це в програмі профільного (філологічного напрямку)! На рівні стандарту (програма з державної мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання), то в ній розгляд вищезазначених понять взагалі не передбачено.

Аналогічною є ситуація і з програмою з іноземні мови рівня стандарту та профільного рівня [7].

Серед науковців-германістів і досі спостерігається критичне ставлення до використання в усному та писемному мовленні ПК, які кваліфікуються як відхилення від стандарту: «Мало хто з письменників використовує подібні конструкції свідомо. Одні з них, напевно, підпадають під вплив діалекту або розмовної мови, інші – імітують французький порядок слів» [17, с. 384]. Відносячи ПК і приєднувальні конструкції до негативних проявів синтаксису, вчені вбачають у них погрозу структурі речення, розглядають їх як нормативно та стилістично «незадовільні», «фрагментарні», а їхнє графічне оформлення – розукрупнення крапкою (або знаком оклику чи питання) на письмі – вважається пунктуаційною помилкою. Поява таких конструкцій зумовлюється не лише помилковим використанням просодики, але й невмінням розрізняти елементи речення [14, с. 404, 446; 16].

У лінгвістиці СРСР порушення структурної схеми речення також трактувалось як різновид синтаксичних або мовленнєвих помилок. Альтернативною точкою зору є твердження, згідно з яким викорис-

тання нетипових для нормативного мовлення синтаксичних моделей є типовим для усного невимушеного мовлення і пов'язане з природною імітацією останнього на письмі. Аналогічною є думка і багатьох шкільних методистів – вживання учнями конструкцій на кшталт ПК вважається помилковим і стилістично неправильним, а нечисленних методичних розробок щодо ознайомлення старшокласників із ПК явно замало [1; 15].

Така точка зору є дуже дискусійною, оскільки школярі інтуїтивно використовують подібні структури в усному мовленні та своїх творчих письмових роботах. Крім того, ПК займає чинне місце й активно вживається як в художній, так і публіцистичній літературі, допомагаючи донести до співрозмовника / читача інформацію в найбільш стислій формі з акцентом на ремі повідомлення. Сергій Жадан з цього приводу так писав про свій стиль спілкування / кореспонденції: «Іноді я намагаюся згадати, що писав друзям пару років тому? Знаходжу ті листи за допомогою пошуковика, перечитую, жахаюсь – так, ніби нічого не змінилося, так, ніби час зупинився: ... рваний стиль, рубані речення, мінімум почуттів, мінімум емоцій, максимум поспіху та знервованості» [6].

Отже, в рамках текстоцентричного підходу було б корисним ознайомити учнів зі структурними, семантичними та прагматичними особливостями ПК і навчити де та коли їх доцільно вживати. Це допомагало б оволодіти учнями головними видами виступів перед аудиторією (монолог, дискусія, полеміка, дебати тощо), сприяло б розвитку ораторського мистецтва (удосконаленню вживання таких експресивних виражальних засобів сучасної української літературної мови як ПК, лексичний / синтаксичний паралелізм тощо), умінню редагувати тексти різних жанрів [13, с. 20, 70] і надавало б учнівським творам експресивне забарвлення, виразність, жвавість і стислість.

Висновки. Аналіз чинних програм з державної та іноземних мов для учнів 10 – 11 класів як рівня стандарту, так і філологічного напрямку показав, що вивчення такого явища як ПК зовсім не передбачено. Хоча у своїх письмових роботах учні хоча й інтуїтивно, але використовують їх, а розмовній мові ПК мають дуже широко розповсюджені. У сучасній літературній мові ця синтаксична мовленнєва універсалія також є доволі часто вживаною.

Таким чином, парцельовану конструкцію доцільно розглядати як одну з ефективних одиниць експресивного синтаксису, що має значний дидактичний потенціал у процесі формування комунікативної та стилістичної компетентностей учнів. Застосування ПК як об'єкта навчального аналізу на уроках мови видається особливо продуктивним у контексті розвитку вмінь створювати змістовно насичені, емоційно виразні та водночас структурно лаконічні письмові й усні висловлення.

Засвоєння принципів функціонування цієї синтаксичної одиниці набуває особливої актуальності на інтегрованих заняттях із мови та літератури, оскільки воно сприяє розширенню аналітичних можливостей школярів під час філологічного аналізу художніх текстів різних жанрів і стилів. У такому аспекті ПК постає не лише як стилістичний прийом, а й як об'єкт функціонально-граматичного вивчення, що розкриває специфіку взаємодії синтаксичної форми та комунікативно-прагматичного змісту.

Залучення цієї одиниці до системи навчання мови відповідає сучасним прогамним вимогам щодо формування в учнів здатності зіставляти мовні явища, критично оцінювати їх із позицій нормативності, відповідності ситуації спілкування та стилістичної доцільності. Крім того, робота з ПК сприяє розвитку мовного чуття, формуванню естетичного смаку й опануванню широкого спектра виражальних можливостей сучасної літературної мови, включно з тими синтаксичними структурами, що виходять за межі традиційного речення.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в розробці методології навчання ПК на уроках української та іноземної мов, а також відповідного комплексу тренувальних вправ.

Література

1. Богдан В. Приєднувальні конструкції: проблема їх розрізнення та доцільність вивчення у загальноосвітній школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Вип. 2. Бердянськ: БДПУ, 2023. С. 238–252.
2. Воробйова О. П. Текстові категорії і фактор адресата. Київ : Вища школа, 1993. 200 с.
3. Дмитренко В. А. Структура, семантика та функції союзних форм зв'язку у смислових мініатюрах у сучасній англійській мові. *Вісник Харківського національного університету*. Харків, 2002. № 572. С. 87–93. (Серія «Романо-германська філологія»).
4. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. для студентів. Київ : Академія, 2009. 264 с.
5. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту : навч. посіб. Київ : Академія, 2009. 264 с.
6. Жадан Сергій. Кореспонденція. URL : <http://tsn.ua/analitika/korespondenciya-293105.html> (дата звернення: 21.10.2025).
7. Іноземні мови (рівень стандарту, профільний рівень). Програма для 10-11-х класів ЗНЗ, 2017. 72 с. URL : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58921/> (дата звернення: 21.10.2025).
8. Конюхова, Л. І. Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 1999. 19 с.
9. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 423 с.
10. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту : навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця : Нова Книга, 2004. 272 с.
11. Програма. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання, 10–11 класи, рівень стандарту, 2017. 42 с. URL :

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 21.10.2025).

12. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк, 2006. 19 с.

13. Українська мова, 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія, 2017. 84 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 21.10.2025).

14. Birk N. P., Birk G. B. Understanding and Using English. 5th ed. New York : Odyssey Press, 1999. 518 p.

15. Bohdan Valerii. Adjoining Constructions: Is It Worth Studying Them in Comprehensive School? *Людина в мовному просторі: історична спадщина, проблеми, перспективи розвитку*: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Запоріжжя, 24–25 квітня 2025 року). Запоріжжя: БДПУ, 2025. С. 44–49.

16. Dijk T. A., van. Strategies of discourse comprehension. London : Academic Press, 1983. 418 p.

17. Schneider W. Stilistische deutsche Grammatik. Basel, Freiburg, Wien, 1959. 522 s.

References

1. Bohdan, V. V. (2023). Pryiednuvalni konstruktсии: problema yikh rozrizznennia ta dotsilnist vyvchennia u zahalnoosvitnii shkoli [Adjoining constructions: the problem of their distinguishing and appropriateness of studying in comprehensive school]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seria "Filolohichni nauky"* – Scientific Papers of Berdyansk State Pedagogical University. Series: Philological Sciences, 2, 238–252 [in Ukrainian].

2. Vorobyova, O. P. (1993). *Tekstovi katehorii i faktor adresata* [Text Categories and Addressee Factor]. Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].

3. Dmytrenko, V. (2002). Struktura, semantyka i funktсии spoluchnykh form zviazku v zmistovykh miniatiurakh u suchasni anhliskii movi [The structure, Semantics and Functions of Conjunctive Forms of Connection in Semantic Miniatures in Modern English]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu. Seria «Romano-hermanska filolohiia»* – The Journal of V. N. Karazin National University, 572, 87–93 [in Ukrainian].

4. Yeshchenko, T. A. (2009). *Linhvistychnyi analiz tekstu* [Linguistic Analysis of a Text]: textbook. Kyiv : Akademiya [in Ukrainian].

5. Zahnitko, A. P. (2009). *Lingvistyka tekstu* [Text Linguistics] : textbook. Kyiv : Akademiya [in Ukrainian].

6. Zhadan, S. (2013). Korespondentsiya [Correspondence]. Retrieved from: <http://tsn.ua/analitika/korespondentsiya-293105.html> [in Ukrainian].

7. Inozemni movy (riven standartu, profilnyi riven). (2017). Prohrama dla 10–11-kh klasiv ZNZ. [Foreign languages (standard level, specialised level). Programme for grades 10–11 of general education institutions]. Retrieved from: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58921/>

8. Koniukhova, L. I. (2006). Yavysche partseliatsii v movi suchasnykh zasobiv masovoi komunikatsii [The phenomenon of parcelling in the language of modern mass media]. (Doctoral thesis). Lviv [in Ukrainian].

9. Kochan, I. M. (2008). *Linhvistychnyi analiz tekstu* [Linguistic Analysis of a Text] : textbook. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

10. Kukharenko, V. A. (2004). *Interpretatsiya tekstu* [Interpretation of a Text] : textbook. Vinnytsia : Nova Knyha [in Ukrainian].

11. Prohrama. (2017). *Ukraińska mova dla zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv z ukraińskoiu movoiu navchannia, 10–11 klasy, riven standartu* [Programme. Ukrainian Language for General Education Institutions with Ukrainian as the Language of Instruction, Grades 10–11, Level of Standard]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
12. Pustovar, O. (2006). *Nominativnyi i komunikativnyi aspekty parcellatsii v suchasni nimetskii movi* [Nominative and Communicative Aspects of Parcellation in Modern German]. (Doctoral thesis). Donetsk [in Ukrainian].
13. Ukrainśka mova, 10–11 klasy. (2017). Prohrama dla profilnoho navchannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv, filolohichniy napriam, profil – ukraińska filolohiia [The Ukrainian Language, Grades 10–11. Programme for Specialised Training of Students at General Secondary Education Institutions. Philological Direction, the Main Subject – Ukrainian Philology]. Kyiv. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [in Ukrainian].
14. Birk, N. P., & Birk, G. B. (1999). *Understanding and Using English* (5th ed.). New York : Odyssey Press [in English].
15. Bohdan, Valerii. (2025, April 24–25). Adjoining Constructions: Is It Worth Studying Them in Comprehensive School? *A human in the linguistic space: historical heritage, problems, prospects for development* [Conference presentation]. Zaporizhzhia, Ukraine [in English].
16. Dijk, T. A., van. (1983). *Strategies of discourse comprehension*. London : Academic Press [in English].
17. Schneider, W. (1959). *Stilistische deutsche Grammatik*. Basel, Freiburg, Wien [in German].

АНОТАЦІЯ

Немає сумніву, що активний розвиток мовлення та інтелекту старшокласників, формування їхнього творчого мислення, мовного чуття, естетичного смаку, усвідомленої мовної поведінки й умінь самовдосконалення у сфері мовлення не будуть успішними без оволодіння всім різноманіттям виражальних засобів сучасної української або іноземної літературних мов, зокрема синтаксичними ресурсами, які виходять за межі речення.

Розв'язанню цієї проблеми заважає практична відсутність методичного підґрунтя – недостатньо розроблені прийоми, способи та методи формування в учнів образного, емоційно забарвленого письма, розвитку красномовства та навичок редагування текстів із застосуванням текстових одиниць. Це зумовлює необхідність удосконалення системи вивчення текстоутворювальних категорій і закономірностей побудови тексту, яка мала б охоплювати методику опрацювання одиниць експресивного синтаксису, зокрема парцельовану конструкцію.

У дослідженні подано опис структурних і семантичних особливостей парцельованої конструкції з метою розроблення ефективної методики навчання цієї одиниці тексту на уроках мови. Обов'язковим параметром парцельованої конструкції є її двокомпонентна будова: базова частина та підпорядкований їй парцелят.

Виділено основні типи смислових відношень між базовою частиною та парцелятом: додаткова інформація – уточнення, гіпотеза – висновок, причина – наслідок, протиставлення – перелічення.

Проведено аналіз шкільних програм з української та англійської мов (профільного і стандартного рівнів) щодо обсягу матеріалу з текстової проблематики, запропонованого для учнів 10–11 класів. Обґрунтовано доцільність вивчення на уроках мови універсального мовленнєвого явища – парцельованої конструкції.

Ключові слова: парцельована конструкція, базова частина, парцелят, засіб експресивного синтаксису, синтаксична норма, пунктуаційна норма.

Дата надходження статті: 31.10.2025

Дата прийняття статті: 25.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025